

Doğadan Gelen Doğal Güzellik

VITRAY

Cam Süsleme Sanatı

Dr. Mehmet TAMİRCİ / Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Kredi Değerlendirme Md.Jüğü

İnsanoğlu volkanik cam veya obsidien diye anılan doğal camı çok eski zamanlarda keşfetmiş ve bu doğal madeni işleyerek, bıçak, ok ucu, silah süsleme aracı ve mücevher olarak kullanmıştır.

Cam işleme sanatındaki en önemli ilerleme, üfleme yönteminin bulunmasıdır. Bu tekniğin M.Ö. 1. yüzyıl ortalarına doğru Finikeliler tarafından bulunduğu tahmin edilmektedir. Üfleme tekniğinden faydalanılarak camın işlenmesi, pipo adı verilen ortası boş metal bir üfleme çubuğunun kullanılmaya başlamasıyla gerçekleşmiştir. Üfleme çubuğu kullanılarak havayla şişirme yönteminin geliştirilmesi, cam yapımı konusundaki en önemli dönüm noktalarından biridir. Selçuklu ve Osmanlı cam süsleme sanatının ortak özelliği hepsinin üfleme tekniğiyle yapılmış olmasıdır.

İnsanlık tarihi boyunca, her kültürde ve dinsel inançta, göz figürü kötülükleri önleyen güçlü bir tılsım olarak kabul edilmiştir. İnsanı kötü gözler-

den koruduğuna inanılan nazar boncukları, İslamiyet öncesi Türk geleneklerinden kalma bir inanıştır. Genel olarak mavi renk ağırlıklı göz şeklinde renkli boncuklardan oluşan nazar boncukları, gerek inanış, gerek gelenek, gerekse de süs eşyası olarak pek çok kişinin günlük yaşantısında çok sık kullandığı takılardandır.

Cam süsleme sanatlarından biri olan vitray, renkli cam parçalarından yapılan yarı saydam bir pencere süslemesi olarak özetlenebilir. Günümüzde çok yaygın olarak, evlerde, otellerde, yemek ve oyun salonlarında, camilerde ve bunun gibi birçok mekânda çok amaçlı kullanılan bir sanat tekniği olan vitray, kısaca cam resmi olarak da adlandırılabilir.

Türklerin Orta Asya'da yerleştikleri bölgelerde yapılan kazılarda ele geçen cam parçaları, bu sanat hakkındaki ileri bilgilerini ve in-

ce kullanım biçimlerini kanıtlayıcı niteliktedir. İnan üzerinden Anadolu'ya gelirken Türkler bu sanatı getirdiler ve geliştirdiler. Selçuklu mimarları, Artukoğulları'nda da görülen ve şemsiye denilen cam süslemeleri kullandılar.

Osmanlı mimarları ise önce Selçuklu etkisinde çalıştılar, ama sonra kendilerine özgü vitray üslubunu buldular. Evlerde, cami, medrese, şifane, saray gibi anıtsal binalarda vitraylar normal pencere dizisinin üstünde yer alıyordu. "Kafa penceresi" denilen bu nakışlı camlar, bitkisel ve geometrik şekillerle nefis bir bezeme biçimi oluşturuyordu. Bu camlardan süzülen ışıklar yapı içinde değişik yansımalar yapıyordu. Osmanlı vitrayının en güzel örnekleri Süleymaniye, Rüstempaşa, Yeni Cami gibi büyük camilerde, Topkapı Sarayı, Hünkâr Kasrı v.b. saray, kasır ve yalılardadır.

Vitray, doğrudan doğruya renkli yapılmış veya sonradan boyanmış yan saydam camların, kurşun çubuklar, alçı ya da çimento yardımıyla birleştirilmesiyle meydana gelir.

Bu işte kullanılan camlar silis (kum), potas (odun külü) ya da soda (deniz tuzu) yardımıyla elde edilir. Silis erirken maden oksitleri karıştırılarak renklendirilir, sonra üflenir, soğutulur, daha sonra yapılacak desene göre kesilir. Henüz sıcak olan cam çift kat yapılabilir, aynı renkte iki cam levha üst üste yapıştırılır, ortaya çıkan cam gravür izlenimi verir.

Daha önce pişmiş olan cam, camlaşabilen renklerle boyanabilir ve bu takdirde yeniden fırınlanır. Daha sonra cam parçaları birbirine kaynak yapılmış kurşun çubuklarla birleştirilir, ondan sonra hepsi bir arada metal çerçevelere yerleştirilir. Küçük cam parçalarından oluşan bu birleşik bütün, esnek olduğundan vitray hem kimlatılabilir, hem de çok dayanıklı olur.

Renk ve ışığı kullanarak resim yapmak olarak da tarif edilebilen vitray sanatında en önemli unsur, arkadan doğal ya da suni ışık gelmesidir. Işığın olmadığı bir ortama renkli vitray yapılamaz.

Kurşunlu, tiffany ve alçılı vitray tekniklerinde camlar motifin kalıbına göre tek tek kesilir, desenin birleştirilmesi aşamasında kurşunla, bakır folyo ve lehimle ya da alçıyla uygulama yapılır. Mozaik tekniğinde camlar çok küçük parçalar halinde (0,5 cm - 1 cm) kesilir ya da kırılır ve desen düz camın üstüne yapıştırılarak uygulanır, en sonra derz dökülür.

Asit, kumlama, boyama tekniklerinde desenin şablonu çıkarılır ve isteğe göre düz cam, mat cam veya ayna üzerine birkaç aşamalı işlem uygulanır.

KAYNAKLAR

- 1- http://renktenrenge.com/vitray_teknik.html
- 2- <http://www.camocagi.org>
- 3- <http://www.vitray-a.com>
- 4- http://www.nazarboncugu.com/Nazar_Boncugu_Tarihce.htm